

บทที่ 2

การบำบัดรักษาและการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ

ความหมายและประเภทของยาเสพติดให้โทษ

1. ความหมายของยาเสพติดให้โทษ

ยาเสพติดให้โทษหมายถึง ยาบางชนิดที่เสพแล้วจะกิน ทา หรือนิดเข้าสู่ร่างกายทางใดทางหนึ่งต่อเนื่องเป็นนิสัย แล้วจะทำให้เกิดอันตราย ต่อร่างกายและจิตใจ

ยาเสพติดให้โทษ ตามความหมายของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ยาเสพติดให้โทษขององค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายไว้เมื่อ ค.ศ. 1957 (2500) ว่าหมายถึง ยาชนิดหนึ่ง (จะเป็นสารธรรมชาติหรือสารสังเคราะห์ก็ได้) ซึ่งเมื่อร่างกายได้รับซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จะเป็นครั้งคราวหรือเป็น เวลานานก็ได้ ทำให้เกิดลักษณะสำคัญ 4 ประการ¹ คือ

1. เกิดความต้องการอย่างสุดจะอดกลั้นได้ (Compulsion) ที่จะต้องหายานั้นมาให้ได้ ไม่ว่าจะรอดวิธีใดก็ตาม
2. จะต้องเพิ่มปริมาณของยาที่ใช้นั้นเรื่อย ๆ
3. ตกเป็นทาสของยานั้นทางจิตใจ (Psychic Dependence) และทางกาย (Physical Dependence) และถ้าหยุดเสพจะมีอาการขาดยา (Withdrawal Symptoms)

¹ อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, ยาเสพติดให้โทษ, ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช, เอกสารเผยแพร่, หน้า 1.

4. ทำให้เกิดผลร้ายต่อผู้เสพและสังคม

ต่อมาในปี ค.ศ. 1964 (พ.ศ. 2507) องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้เปลี่ยนชื่อเรียกยาเสพติดให้โทษจากคำว่า Narcotic Drugs มาเป็นคำว่า Drug Dependence และได้แก้ไขคานินยามที่ให้ไว้เมื่อปี ค.ศ. 1957 (พ.ศ. 2500) เสียใหม่ดังนี้

Drug Dependence คือลักษณะที่ตกเป็นทาสทางจิตใจ (Psychic Dependence) หรือเป็นทาสทางร่างกาย (Physical Dependence) หรือเป็นทาสทั้งทางจิตใจ และทางร่างกายต่อตัวยาตัวใดตัวหนึ่งที่บุคคลนั้นเสพเป็นครั้งคราว หรือติดต่อกันเป็นเวลานาน

ส่วนคำว่า "ยาเสพติดให้โทษ" ตามความหมายของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 ซึ่งปรากฏในมาตรา 4² ดังนี้

"ยาเสพติดให้โทษ" หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่นต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจให้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับ ตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

²พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528, มาตรา 4.

จากความหมายของยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 จะเห็นว่ามีความหมายกว้างมาก คืออาจรวมไปถึงสารเคมีบางชนิดที่สามารถนำมาผลิตยาเสพติดให้โทษได้ เช่น อะเซทิลแอนไฮไดรด์ (Acetyl Anhydride), อะเซทิลคลอไรด์ (Acetyl Chloride) ซึ่งจัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 4 เป็นต้น แต่ความหมายที่จะรวมไปถึงสารเคมีที่ใช้ผลิตยาเสพติดให้โทษนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขจะต้องประกาศชื่อสารเคมีในราชกิจจานุเบกษาเสียก่อนจึงจะถือว่าสารเคมีนั้นเป็นยาเสพติดให้โทษ

2. การแบ่งประเภทของยาเสพติดให้โทษ

ยาเสพติดให้โทษในปัจจุบันมีกว่า 100 ชนิด ได้มีการจัดแบ่งประเภทของยาเสพติดให้โทษในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น จัดแบ่งตามลักษณะหรือคุณสมบัติ ของยาเสพติดให้โทษ แบ่งตามที่มาหรือแหล่งกำเนิด และแบ่งตามฤทธิ์ของยาที่มี ต่อระบบประสาท เป็นต้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึงการแบ่งประเภทของยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังนี้

ยาเสพติดให้โทษแบ่งออกเป็น 5 ประเภท³ คือ

(1) ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน (Heroin)

(2) ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน (Morphine) โคลคาอีน (Cocaine) โคลเคอีน (Codeine) ผื่นยา (Medicinal Opium)

(3) ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย ตามที่ได้ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ตามมาตรา 43 เช่น ยาแก้ไอผสม โคลเคอีน (Codeine Cough Syrup)

³พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 7.

(4) ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษ ประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) อาเซทิลคลอไรด์ (Acetyl Chloride)

(5) ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม

ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศระบุชื่อยาเสพติดให้โทษตาม มาตรา 8(1)

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ คำว่า ผีนยา (Medicinal Opium) หมายถึงฝิ่นที่ได้ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งโดยมีความมุ่งหมายเพื่อใช้ในทางยา

สาเหตุของการติดยาเสพติดให้โทษ เกิดจากสาเหตุหลายประการสาเหตุที่สำคัญได้แก่

1. สาเหตุจากตัวผู้กระทำผิดเอง มีดังนี้

1.1 มีความจำเป็นทางร่างกาย เนื่องจากร่างกายผิดปกติ มีโรคภัยไข้เจ็บประจำตัว มีความเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น ถูกผ่าตัด เป็นโรคประสาท เป็นหืด กระตุกหัก นั่วนอน นื่องอก ประสบอุบัติเหตุอย่างแรงหรือมีบาดแผลฉกรรจ์ เป็นต้น ทำให้ได้รับความทรมานร่างกายมาก อาจซื้อยามารักษาอาการเหล่านั้นด้วยตนเอง หรือแพทย์ได้ให้ยาเสพติดเพื่อระงับความเจ็บปวด ทำให้ผู้เจ็บป่วยรู้สึกสบายจึงหายามาใช้รักษาเองจนเกิดอาการติดยาโดยไม่รู้ตัว และติดยาเสพติดให้โทษไปโดยปริยาย⁴

⁴ ชัยยศ เหมะรัชตะ, บัญหายาเสพติด : การศึกษาและวิเคราะห์ วนแห่งกฎหมาย, (รายงานการวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 28.

1.2 มีความเชื่อถืออย่างผิด ๆ ว่ายาเสพติดสามารถแก้ไข ภัยต่าง ๆ ได้ เช่น เชื่อว่ายาเสพติดบางชนิดมีฤทธิ์เพื่อเพิ่มสมรรถภาพทางเพศได้ หรือมีความเชื่อว่าช่วยให้ทำงานได้มากขึ้น เป็นต้น ซึ่งความเชื่ออย่างผิด ๆ เช่นนี้ ทำให้ผู้เสพอยากจะทดลองเพื่อจะได้เป็นเช่นนั้นบ้าง จึงเป็นสาเหตุให้ติดเสพยาให้โทษไปโดยมีความเชื่อถือที่ไม่ถูกต้อง

1.3 มีความอยากรู้อยากทดลองและอยากสนุก เนื่องจากได้เห็นตัวอย่างหรือได้ยินได้ฟังมา ทำให้เกิดความอยากรู้อยากทดลอง อยากรู้อยากเห็นในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่ตนไม่เคยพบเห็นมาก่อน

1.4 คีตกะนองหรือเกเรโดยสันดาน วัยรุ่นพวกที่เกเรโดยสันดานมักขาดการเหลียวแลจากสังคม จะมีความรู้สึกที่เป็นบงกชต่อสังคม พยายามทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับสังคมเห็นว่าดี โดยเริ่มด้วยการใช้เหล้า กัญชา และยาเสพติดให้โทษชนิดต่าง ๆ ส่วนประเภทคีตกะนองมักจะไมเกรงกลัวพิษภัยของยาเสพติดให้โทษ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ายาเสพติดให้โทษมีพิษร้ายแรง แต่เสพยาเสพติดให้โทษด้วยความคึกคะนอง อดผู้หญิง อดเพื่อน หรือเพื่อให้ออกกลุ่มกับเพื่อนฝูงได้ ที่สำคัญคือการอดทนงว่าตนเองแน่ จึงสามารถเสพยาเสพติดให้โทษได้ จนวนที่สุดกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป

2. สาเหตุจากสภาพครอบครัว ผู้ติดยาเสพติดให้โทษส่วนใหญ่มักมี ปัญหาทางจิตใจมีครอบครัวที่แตกแยกหรือหย่าร้าง ครอบครัวไม่มีความสุขพ่อแม่มีเมียน้อยแม่เล่นการพนัน หรือไม่ก็มาจากครอบครัวที่มีช่องว่างระหว่างวัย พ่อแม่กับลูกไม่สามารถพูดจาเข้ากันได้ สิ่งเหล่านี้ถูกผลักดันให้ลูกออกจากบ้านไปคบเพื่อนแล้วถูกเพื่อนฝูงชักจูง หรือถูกหลอกลวงให้ติดยาเสพติดให้โทษ นอกจากนี้การที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาดูแลลูกได้อย่างใกล้ชิด ไม่สามารถเป็นที่ปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหาได้ จึงแสดงออกถึงความรักด้วยการตามใจ บ่อยบปละละเลย ไม่เข้ม

งวดกวัดขันทาให้เด็กหันไปติดยาเสพติดให้โทษได้เช่นกัน⁵

3. สาเหตุจากสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลสำคัญในการผลักดันให้บุคคลติดยาเสพติดให้โทษเป็นอย่างยิ่ง สภาพแวดล้อมที่เลวร้ายไม่เพียงแต่ช่วยเร่งให้เด็กเริ่มใช้ยาเสพติดเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้เลิกยาเสพติด แม้จะได้รักษาให้หายได้แล้วก็ตาม เพราะสิ่งแวดล้อมเก่าจะกดดันให้เขาต้องกลับไปใช้ยาเสพติดอีก ผู้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเพื่อนฝูงที่ติดยาเสพติดมักถูกชักจูงให้เสพยาเสพติดให้โทษได้ง่าย เพราะต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ใกล้แหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด อาจได้รับการชักชวนจากผู้ขายซึ่งต้องการหาลูกค้า และประการสุดท้ายคือสีสันและลักษณะล่อใจให้อยากทดลองยาเสพติด เช่น เป็นลูกกวาด หรือแคปซูลอย่างเหล้าแห้งหรือเชรคنال เป็นต้น โดยผู้รับไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนรับเป็นยาเสพติดร้ายแรงทาให้กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษไปในที่สุด⁶

กล่าวโดยสรุป สาเหตุสำคัญของการติดยาเสพติดให้โทษ เกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในของผู้ติดยาเสพติดให้โทษเอง ดังนั้น การแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษจำเป็นต้องแก้ไขที่ตัวผู้ติดยาเสพติดให้โทษเป็นสำคัญ คือ การบำบัดรักษาโดยการช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษเลิกเสพยาเสพติดให้โทษ และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ การบำบัดรักษาจึงมีความสำคัญเท่ากับหรือมากกว่าการลงโทษ

⁵ โรสภา ชูพิกุลชัย ชบิลมันน์, พรธณี ศรียุทธศักดิ์และ จารุวรรณ ธรรมวิทย์, การศึกษาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในเด็กและเยาวชนย่านชุมชนแออัด : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตกรุงเทพมหานคร, (รายงานการวิจัยคณะกรรมการพัฒนาชุมชน สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2533), หน้า 4.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

การบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ที่ดำเนิน

การในปัจจุบันมี 4 ขั้นตอน 7 คือ

1. ขั้นเตรียมการก่อนรักษา (Pre-admission Period) ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ จะต้องเตรียมตัวให้พร้อมและมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะยอมรับการรักษาตามกรรมวิธีและระยะเวลาตามที่สถานพยาบาลกำหนด ต้องเข้าจาวีธีการบำบัดรักษาและรับรู้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการแก้ไขปัญหในการบำบัดรักษาด้วย

2. ขั้นถอนพิษยา (Withdrawal Treatment) เป็นหน้าที่ของแพทย์ที่จะใช้ยาระงับหรือไม่ให้สามารถถอนยาได้หากผู้ติดยาเสพติดให้โทษยอมอยู่รับการรักษาตามกรรมวิธีหรืออาจจะให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งไประงับความอยากเสพของผู้ติดยาเสพติดให้โทษก็ได้ ผู้ติดยาเสพติดให้โทษที่งดเว้นการเสพติดในทันทีทันใดจะเกิดอาการอยากเสพยาเสพติดให้โทษ เมื่อให้ยาระงับแล้วอาการอยากยา ก็จะหมดไป ปัจจุบันนี้ขั้นถอนพิษยามักการใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ผู้ติดยาเสพติดให้โทษจะถูกบังคับให้หยุดยาเสพติดให้โทษในทันที วิธีนี้เรียกว่า "หักดิบ" (Cold Turkey) เป็นการอดยาด้วยตนเองซึ่งเหมาะสมกับผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งเท่านั้น

2.2 กรณีผู้ติดยาไม่สามารถทนต่ออาการอันเกิดจากการหยุดยาเสพติดให้โทษได้ แพทย์จะใช้ยากล่อมประสาทเพื่อลดความตึงเครียดทางจิตใจหรืออาจจะเปลี่ยนยาอื่นเพื่อลดอาการถอนยา

7 ไชยยศ เหมะรัชตะ, "บทบาทของกฎหมายในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด," วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 (สิงหาคม 2528):

2.3 การใช้เมธาโดน (Metadone Substitution)

แทนการใช้ยาเสพติดให้โทษจำพวกฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน และจะลดจำนวนลงตามลำดับในวันต่อมาจนกระทั่งผู้ติดยาเสพติดไม่จำเป็นต้องใช้เมธาโดนต่อไป

2.4 การใช้ยาเสพติดที่มีฤทธิ์ต่อต้านทำลายฤทธิ์ของยาเสพติด

เดิม (Anti-Narcotic Maintenance) เป็นการเปลี่ยนให้ผู้ติดยาเสพติดจำพวกฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน มาติดยาเสพติดที่มีฤทธิ์ต่อต้านทำลายฤทธิ์ของยาเสพติดเดิม เช่น Nalorphine, Cyclazocine, Pentazocine หรือ Narloxone เป็นต้น เมื่อผู้ติดยาเสพติดเสพยาจำพวกนี้เข้าไปแล้วแอบไปเสพยาเสพติดเดิมเข้าก็จะไม่ได้รับรสชาติของยาเสพติดที่เคยเสพ

3. ขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) ขั้นตอนนี้เป็น

ขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นถอนพิษยา ใช้เวลาอย่างน้อย 3-6 เดือนเป็นต้นไป เพื่อช่วยให้ผู้รับการรักษาเข้าใจถึงปัญหาของการติดยาเสพติด และปัญหาอื่นๆ ในชีวิต เป็นการช่วยเหลือให้มีทางออกด้วยวิธีการต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติดและให้ผู้ติดยาเสพติดได้กลับเป็นพลเมืองดีกลับสู่สังคมต่อไป วิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีดังนี้

3.1 ฟื้นฟูสมรรถภาพทางจิตใจ โดยให้ความหวังใหม่แก่ผู้ติดยา

ยาเสพติดปรับปรุงความคิดและทัศนคติ ตลอดจนปรับปรุงตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม

3.2. ฟื้นฟูสมรรถภาพโดยการฝึกอาชีพ และหางานให้แก่ผู้ติดยา

ยาเสพติดด้วย

4. ขั้นติดตามผล เป็นกระบวนการติดตามหลังรักษา หรือการ

ระวังดูแลผู้เสพยาหลังจากการรักษาขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว เพื่อไม่ให้กลับไปใช้ยาเสพติดให้โทษอีก อาจทำได้โดยให้นักสังคมสงเคราะห์ออกไปเยี่ยมบ้าน นัดผู้

เคยรักษาแล้วให้กลับมาพบที่โรงพยาบาลหรือคลินิก ให้ส่งข้อมูลทางไปรษณีย์เป็นระยะ ๆ เป็นต้น เพื่อที่จะติดตามดูแลและเสริมกำลังใจ ให้คำแนะนำปรึกษาต่อไปถึงระยะหนึ่งอย่างน้อย 1 ปี

การบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันไปให้ครบทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบำบัดรักษาประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ ทางร่างกายสามารถรักษาโดยการให้ยา ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 45 วัน ก็จะสมารถทำให้ร่างกายผู้ติดยาเสพติดให้โทษไม่มีความต้องการยาเสพติดให้โทษอีก ส่วนการรักษาทางจิตใจ เป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันให้กับผู้ติดยาเสพติดให้โทษไม่ให้มีจิตใจอ่อนแอตกเป็นทาสยาเสพติดให้โทษโดยหวนกลับไปเสพซ้ำอีก เนื่องจากสภาพแวดล้อมและทนต่อการเร้าจากสื่อต่าง ๆ ในกระบวนการค้ายาเสพติดให้โทษไม่ได้ การเสริมภูมิคุ้มกัน อาจทำได้โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ความเห็นใจ ความรัก ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับของชุมชน การดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามอัตภาพ เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะได้จากบุคคลที่อยู่แวดล้อมผู้ติดยาเสพติดให้โทษและจากรัฐ

รูปแบบการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษที่ดำเนินการในปัจจุบัน มี 2 ระบบ ⁸ คือ

1. ระบบสมัครใจบำบัดรักษา (Voluntary System) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลของรัฐหรือของเอกชนด้วยสมัครใจของตนเองก่อนที่ความผิดปรากฏต่อเจ้าหน้าที่ ผู้ที่เข้า

⁸ สุประดิษฐ์ หุตะสิงห์. แนวคิดในการบำบัดรักษาผู้ถูกคุมความประพฤติที่ติดยาเสพติดและสารเสพติดแบบบังคับ. ในหนังสือที่ระลึกในโอกาสเปิดสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วันพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน 2534. หน้า 71.

รับการบำบัดรักษาจะได้รับการยกเว้นโทษ

2. ระบบบังคับบำบัดรักษา (Compulsory System)* แบ่งเป็น 2 ระบบ คือ

2.1 แบบต้องโทษ หมายถึงการที่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมาย และศาลจะเป็นผู้มีอำนาจสั่งให้ดำเนิน การลงโทษจำคุกหรือรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ ระบบนี้เป็นระบบการ บังคับบำบัดรักษาโดยผ่านกระบวนการพิจารณาโดยศาล** ซึ่งมีลักษณะการบังคับใน 2 รูปแบบ⁹ คือ

2.1.1 การบังคับบำบัดรักษาโดยการเข้ากระบวนการคุม ประพฤติ ซึ่งการบังคับบำบัดรักษาในรูปแบบนี้ศาลใช้อำนาจตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 56 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมาย อาญา พ.ศ. 2522 โดยการสั่งให้คุมความประพฤติและให้เข้ารับการบำบัดรักษาใน สถานพยาบาลตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดได้

* หมายถึง การบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษเข้ารับการบำบัด รักษาโดยไม่สมัครใจ

** กล่าวคือจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา ได้แก่ การจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจ การฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ การพิจารณาโดยศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดและกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับผู้ติดยา เสพติให้โทษ ตลอดจนการดำเนินการตามคำพิพากษาโดยพนักงานคุมประพฤติหรือ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

⁹ สุวิทย์ เสวตสุนทร, "การบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยการคุมประพฤติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2536), หน้า 22.

2.1.2 การบังคับบำบัดรักษาโดยกระบวนการทางราชทัณฑ์หรือการลงโทษจำคุก (Convict) ซึ่งการดำเนินการบำบัดรักษาในรูปแบบนี้จะ เป็นลักษณะของการคุมขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษซึ่งเป็นสถานที่คุมขังผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะ

2.2 แบบบังคับบำบัดรักษา หมายถึง การบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษเข้ารับการบำบัดรักษาโดยไม่สมัครใจ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายนำตัวผู้ต้องสงสัยว่าติดยาเสพติดให้โทษไปรับการตรวจหาสารเสพติด หากพบว่าผู้นั้นใช้สารเสพติดและสมควรเข้ารับการบำบัดรักษาก็จะบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล โดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาโดยศาล

ปัจจุบัน ประเทศไทยใช้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษทั้งในระบบสมัครใจบำบัดรักษา และระบบบังคับบำบัดรักษาแบบต้องโทษ แต่ระบบสมัครใจบำบัดรักษาไม่ประสบผลเท่าที่ควร เพราะผู้ติดยาเสพติดให้โทษที่เข้ารับการบำบัดรักษาส่วนใหญ่มักจะไม่อยู่รับการบำบัดรักษาครบทุกขั้นตอนตามที่สถานพยาบาลกำหนด ทำให้ไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้ เมื่อเสพยาเสพติดให้โทษจนสุขภาพทรุดโทรมอย่างหนักแล้วก็เข้าบำบัดรักษาเสียทีหนึ่ง เมื่อร่างกายแข็งแรงขึ้นก็กลับไปขายยาเสพติดให้โทษอีก ที่สำคัญคือ ผู้ติดยาเสพติดให้โทษบางคนใช้สถานบำบัดรักษาเป็นที่หลบหนีการจับกุม¹⁰ เพราะกฎหมายเปิดโอกาสให้ ในขณะที่มาตรการบังคับบำบัดรักษายังมีข้อขัดข้องบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการที่เกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยตรงมีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรการทางกฎหมายอื่นและบทบัญญัติยังไม่ชัดเจน ทำให้ยังไม่มีกรณานาฎัติอย่างจริงจัง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษา

¹⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ, "มาตรการทางกฎหมายกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด," วารสารราชบัณฑิตยสถาน. 16 (เมษายน-มิถุนายน 2534): 17.

และแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษ เพื่อให้สามารถนำมาใช้บังคับได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลต่อไป

มาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้ ยาให้หายในปัจจุบัน

ประเทศไทยใช้มาตรการทางกฎหมายในการแก้ปัญหาผู้ติดยาเสพติดให้โทษ มาเป็นเวลานานตั้งแต่พุทธศักราช 1903 ในรัชสมัยของพระรามาธิบดีที่ 1 พระเจ้าอยู่ทอง บรมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นมา โดยตราไว้ในกฎหมายลักษณะจรจว่า "ผู้สูบฝิ่นกินฝิ่นขายฝิ่นนั้นให้ลงพระราชอาญาจหนักหนา ธิบราชบาทว่าให้สิ้นเชิง ทเวนบกสามวันทเวนเรือสามวันให้จำใส่คุกไว้กว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วให้เรียกเอา ทานบนแก้ตัวญาติพี่น้องไว้แล้วจึงให้ปล่อยผู้ สูบ ขาย กินฝิ่นออกจากโทษ"¹¹ ทั้งนี้ เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงานว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ต่อมาได้มีกฎหมาย เกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษอีกหลายฉบับโดยกฎหมาย ได้บัญญัติรูปแบบการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษไว้ในลักษณะที่ แตกต่างกัน ดังนี้

1. ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ได้ กำหนดมาตรการบังคับรักษาผู้เสพยาเสพติดไว้ ความว่า¹²

"...ผู้ติดยาเสพติดหรือมั่วฝิ่น นอกจากมีความผิดตามกฎหมายว่า ด้วยฝิ่นแล้ว เมื่อพ้นโทษให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจส่งตัวผู้นั้น เข้าทำการรักษาพยาบาลและพักฟื้นในสถานพยาบาลและสถานพักฟื้นได้ตามกำหนด เวลาที่เห็นสมควร ซึ่งต้องไม่เกินเก้าสิบวัน และให้ถือว่าผู้ที่อยู่ในสถานพยาบาล และสถานพักฟื้นเป็นผู้อยู่ในระหว่างคุมขังตามอำนาจของพนักงานสอบสวนตาม

¹¹ คำบรรยายของพลตำรวจตรีเอก สารสิน ในกฎหมายและระเบียบ เพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (กรุงเทพมหานคร: วรุฒิกการพิมพ์, พ.ศ. 2528)

¹² ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 37 ข้อ 5.

ความหมายของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งถ้าหลบหนีก็มีความผิด ต้องระวางโทษ ตามประมวลกฎหมายนั้น"

การใช้อำนาจทางกฎหมายดังกล่าว เป็นการบังคับให้ผู้เสพฝิ่น หรือมูฝิ่น เลิกเสพและเข้ารับการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูในสถานพยาบาล และสถานพักฟื้นภายหลังจากพ้นโทษแล้ว แต่ปรากฏว่าแทนที่จะแก้ปัญหการเสพฝิ่นหรือมูฝิ่นได้ กลับมีการลักลอบค้าและเสพยาเสพติดที่มีความร้ายแรงกว่าฝิ่นหรือมูฝิ่นเพิ่มมากขึ้น เช่น เฮโรอีน ประกอบกับสถานพยาบาลและสถานพักฟื้นสำหรับผู้เสพฝิ่นติดมารักษายาบาลและพักฟื้นมีไม่เพียงพอและขาดมาตรฐานในการบำบัดรักษา และแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพฝิ่นติด ส่งผลให้ผู้เสพฝิ่นติดไม่สามารถเลิกเสพได้และหันไปพึ่งยาเสพติดประเภทอื่น

ปัจจุบันไม่มีการนำมาตรการตามประกาศคณะปฏิวัติฯ มาใช้ เพราะพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติมาตรการในการบำบัดรักษา และแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาติดยาให้ครอบคลุมถึงผู้เสพฝิ่นติดไว้แล้ว

2. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มีสาระเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ดังนี้

2.1 เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายตามคำแนะนำของคณะกรรมการวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทมีอำนาจสั่งให้ผู้เสพวัตถุออกฤทธิ์ไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพ และสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้นตามที่เหมาะสม เป็นเวลาไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ในกรณีจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ก็อาจจะขยายเวลาต่อไปอีกได้ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน¹³

¹³ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518, มาตรา 88 วรรคแรก.

2.2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่เกี่ยวกับการให้การรักษา การศึกษา อบรม ดูแลภายหลังการรักษาพยาบาล หรือฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามสมควรแก่ผู้เสพรั่วต้อออกฤทธิ์ เพื่อให้กลับคืนสู่สภาพของปกติชน ซึ่งมีได้เสพรั่วต้อออกฤทธิ์¹⁴

2.3 ผู้เสพรั่วต้อออกฤทธิ์ที่ชัดเจนไม่ยอมรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพจะต้องได้รับโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อพ้นโทษแล้วให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่ง¹⁵

2.4 ผู้รับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพหลบหนีไปจากสถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อพ้นโทษแล้วให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่ง¹⁶

การใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เป็นการบังคับบาบ้ดรักษาผู้เสพรั่วต้อออกฤทธิ์โดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาโดยศาล ยกเว้นเฉพาะกรณีผู้เสพรั่วต้อออกฤทธิ์ชัดเจนไม่ยอมรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามมาตรา 114 หรือกรณีผู้รับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพหลบหนีไปจากสถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น ตามมาตรา 115 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อ

14 เรื่องเดียวกัน, มาตรา 88 วรรคสอง.

15 เรื่องเดียวกัน, มาตรา 114.

16 เรื่องเดียวกัน, มาตรา 115.

พันรโทษแล้วให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพ และสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม ซึ่งต้องอาศัยอำนาจศาลในการพิจารณาลงโทษผู้เสพวัตถุออกฤทธิ์ที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาหรือผู้ได้รับมอบหมาย

3. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534 มาตรการทางกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ มิได้มุ่งเน้นที่จะบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยตรง โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 บัญญัติอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด¹⁷ ให้มีหน้าที่ประสานงานและกำกับการเกี่ยวกับการบำบัดรักษาตัวผู้ติดยาเสพติดให้โทษเท่านั้นซึ่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กำหนดหน้าที่ให้กระทรวงสาธารณสุขมีหน้าที่ในการรักษา แต่ไม่มีอำนาจในการที่จะไปดำเนินคดีดังเช่นพนักงานอัยการ ในขณะที่มีผู้มีอำนาจดำเนินคดี ก็ไม่มีอำนาจในการบำบัดรักษา และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534 ได้ขยายความคำว่า "ยาเสพติด" หมายถึง ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย¹⁸

¹⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519, มาตรา 13(6).

¹⁸ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534, มาตรา 3.

4. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2528 มีสาระเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษดังนี้

4.1 ผู้เสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 (เฮโรอีน) หรือในประเภท 2 (มอร์ฟีน, โคคาอีน, โคเคอีน, ฟีนยาและฝิ่น) หรือประเภท 5 (กัญชา พืชกระท่อม) ได้สมัครขอเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลก่อนความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และอยู่รับการบำบัดรักษาตามขั้นตอนที่กำหนดไว้จนได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดแล้วจึงได้รับการยกเว้นโทษ¹⁹

4.2 ผู้เสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 หรือประเภท 2 หรือประเภท 5 ที่ต้องโทษเป็นครั้งที่สาม เมื่อพ้นโทษแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำตัวไปบำบัดรักษาตามขั้นตอนที่กำหนดตามคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ณ สถานพยาบาลที่รัฐมนตรีประกาศจัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะ จนกว่าจะได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว²⁰ หากหลบหนีไปในระหว่างถูกควบคุมไว้ ณ สถานพยาบาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²¹

19 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 94.

20 เรื่องเดียวกัน, มาตรา 98.

21 เรื่องเดียวกัน, มาตรา 99.

การใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เป็นการบำบัดรักษาและแก้ไข
 ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษทั้งระบบสมัครใจบำบัดรักษาและระบบบังคับบำบัดรักษา
 แบบต้องโทษ กล่าวคือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 94
 เปิดโอกาสให้ผู้เสพติดสมัครขอเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลก่อนความ
 ผิดจะปรากฏแก่พนักงานและอยู่รับการบำบัดรักษาตามขั้นตอนที่กำหนดไว้จนได้รับ
 การรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดแล้ว จึงได้รับการ
 ยกเว้นโทษซึ่งเป็นระบบสมัครใจบำบัดรักษา กล่าวคือ การกระทำเป็นความผิด
 แล้วแต่กฎหมายยกเว้นโทษให้เพราะกฎหมายมุ่งประสงค์ให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ
 สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษามากยิ่งกว่าการลงโทษ²² และมาตรา 98 ได้
 บัญญัติถึงกรณีที่ผู้เสพติดรับโทษในความ ผิดฐานเสพเป็นครั้งที่สาม เมื่อพ้นโทษแล้ว
 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำตัวไปบำบัดรักษาตามขั้นตอนที่กำหนด ตามคำสั่งของ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ณ สถานพยาบาลที่รัฐมนตรีประกาศจัดตั้ง
 ขึ้นโดยเฉพาะ จนกว่าจะได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว
 ซึ่งเป็นการบังคับบำบัดรักษาแบบต้องโทษโดยผ่านกระบวนการพิจารณาโดยศาล แต่
 มาตรการดังกล่าวไม่ปรากฏว่านำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะระบบสมัครใจบำบัด
 รักษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และระบบบังคับบำบัดรักษาตามบทบัญญัติแห่ง
 มาตรา 98 ยังไม่มีการนำมาบังคับใช้เนื่องจากคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้
 โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ไม่มีข้อมูลในการที่จะนำตัว
 บุคคลซึ่งถูกศาลลงโทษฐานเสพยาเสพติดให้โทษมาแล้วถึงสามครั้งตามที่กฎหมาย
 กำหนดไปบำบัดรักษาในสถานพยาบาลที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะ

5. พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 มีสาระ
 เกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษดังนี้

²² สวัสดิการสำนักงาน บ.บ.ส., กฎหมายและระเบียบเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร : วรุฒิการพิมพ์, พ.ศ. 2528)

5.1 ผู้ติดสารระเหยที่มีอายุไม่เกินสิบเจ็ดปี ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดนั้นไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลจนกว่าจะครบขั้นตอนการบำบัดรักษา²³ และถ้าผู้ติดสารระเหยซึ่งอยู่ในระหว่างการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลหลบหนีจากสถานพยาบาลดังกล่าว เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่นำตัวกลับมาได้ ให้ดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยการบำบัดรักษา และการควบคุมผู้ติดสารระเหยในสถานพยาบาล²⁴

5.2 กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษผู้ติดสารระเหยที่มีอายุเกินสิบเจ็ดปี หรือในกรณีที่ศาลลงโทษปรับเพียงอย่างเดียว ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้ติดสารระเหยนี้ไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลจนกว่า จะครบขั้นตอนการบำบัดรักษาก็ได้ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือสั่งให้กักขัง แทนค่าปรับ ให้นับระยะเวลาการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลเป็นระยะเวลาจำคุก หรือกักขังแทนค่าปรับด้วย²⁵ และถ้าผู้ติดสารระเหยซึ่งอยู่ในระหว่างการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลหลบหนีจากสถานพยาบาลดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นยังเป็นผู้ติดสารระเหย ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้ติดสารระเหยไปรับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลอีกก็ได้²⁶

การราชัมาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เป็นการนำระบบบังคับบำบัดรักษาโดยผ่านกระบวนการพิจารณาโดยศาลมาใช้บังคับรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดสารระเหย

²³ พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533, มาตรา

26 อนุมาตรา 2.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 27.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 28.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 29.

ตามประเภทของผู้กระทำความผิด ซึ่งจัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ติดสารระเหยที่มีอายุน้อยไม่เกินสิบเจ็ดปี กับผู้ติดสารระเหยที่มีอายุเกินสิบเจ็ดปี

6. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 มีสาระเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ดังนี้

6.1 ให้นำพนักงานสอบสวน ส่งตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพหรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เฮโรอีน) ประเภท 2 (มอร์ฟิน, โคคาอีน, โคเคอีน หรือฝิ่นยา) หรือประเภท 5 (กัญชา, พืชกระท่อม) และไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นด้วยซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกไปยังศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่อยู่ในเขตอำนาจเพื่อตรวจพิสูจน์ว่าผู้ต้องหานั้นติดยาเสพติดหรือไม่ และให้ถือว่าผู้ต้องหายังอยู่ในความควบคุมทางพนักงานสอบสวน²⁷ และกรณีที่ผู้ต้องหามีอายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับ²⁸

6.2 กรณีที่ผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าผู้ต้องหานั้นติดยาเสพติดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้ต้องหาเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้วรายงานให้พนักงานสอบสวนทราบ²⁹ และต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นเวลาไม่เกินหกเดือนนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ³⁰ ซึ่งผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอาจได้รับการพิจารณาขยายหรือลดระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

²⁷ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534, มาตรา 19 วรรคแรก.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 19 วรรคสอง.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 21.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 22.

กำหนด³¹ การขยายระยะเวลาฟื้นฟูสมรรถภาพจะกระทำกี่ครั้งก็ได้ แต่การขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพครั้งหนึ่งต้องไม่เกินหกเดือน และรวบรวมกันทั้งหมดแล้ว ต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันที่ถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ³²

6.3 ในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพให้ถือว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ แล้วแต่กรณีเป็นผู้ถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา³³ หากผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพหลบหนีไประหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินห้าพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและต้องระวางโทษหนักขึ้นหากได้กระทำโดยแหกที่คุมขัง คุกใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยงูเห่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไปหรือกระทำโดยมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด³⁴

การใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เป็นการนำระบบบังคับบำบัดรักษา มาใช้โดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาโดยศาล ยกเว้นกรณีที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพหลบหนีไประหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ และในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

7. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 ได้บัญญัติมาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษไว้ดังนี้

³¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 25.

³² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 27.

³³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 28.

³⁴ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 190.

"ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิด แต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพย์สุราเป็นอาชญา หรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพย์สุรายาเสพติดให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือวันปล่อยตัว เพราะรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษก็ได้"

ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวในวรรคแรกไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้"

หลักเกณฑ์ข้างต้นแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษแล้ว ศาลต้องปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยพลัน³⁵
2. ความผิดที่ศาลพิพากษานั้นเป็นความผิดที่เกี่ยวเนื่องกับการเสพย์สุราเป็นอาชญา หรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ
3. เมื่อศาลเห็นว่าบุคคลนั้น ได้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพย์สุราเป็นอาชญา หรือเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพย์สุราหรือเสพยาเสพติดให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือวันปล่อยตัว เพราะรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษ
4. ภายหลังจากที่ศาลสั่งห้ามเสพแล้ว ผู้ที่ศาลสั่งห้ามเสพไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ศาลกำหนด ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งผู้ฝ่าฝืนไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลได้ เป็นเวลาที่ศาลกำหนด แต่ไม่เกิน 2 ปี

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 72, 76

ความรับผิดชอบของบุคคลผู้ฝ่าฝืนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49

การที่ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 ถือเป็น การบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย³⁵ ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นหลบหนีจากสถานพยาบาลผู้หลบหนีมีความผิดทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 195 ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะคือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าคุมตัวไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48** คงมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 เพราะการคุมตัวก็เป็นการคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (12) หากผู้นั้นยังไม่รู้ผิดชอบเพราะยังวิกลจริตอยู่ ก็ได้รับการยกเว้นโทษหรือลดหย่อนโทษอยู่เอง³⁶ ดังนั้น การคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 ในความเห็นของผู้เขียน เห็นว่าไม่เป็นการคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (12)

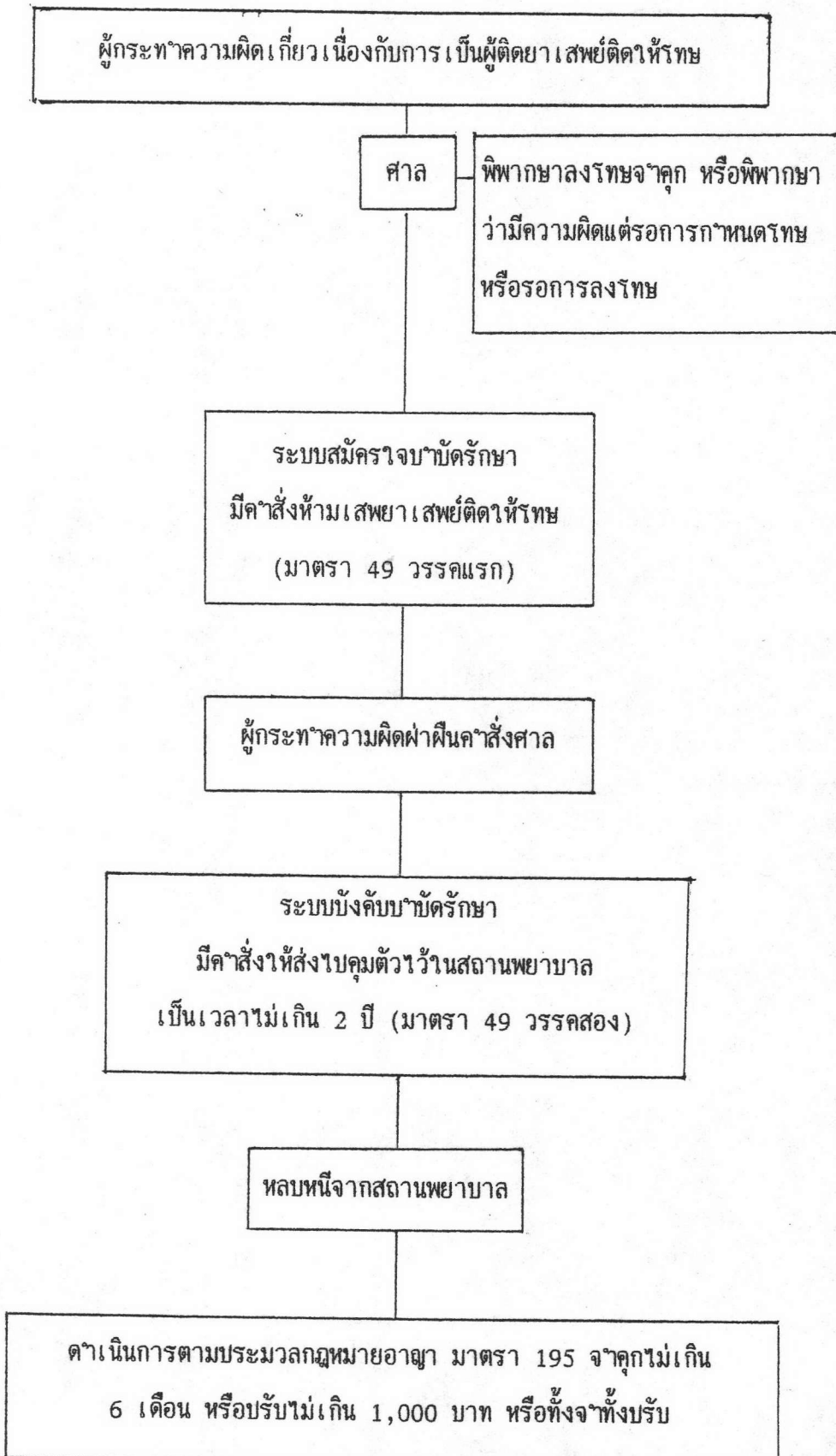
* วิธีการเพื่อความปลอดภัย หมายถึง มาตรการทางกฎหมายอาญา ที่รัฐใช้กับบุคคลซึ่งมีสภาพหรือพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อควบคุมมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดกฎหมายอาญา ทั้งนี้โดยมุ่งประสงค์เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำความผิด มาตรการดังกล่าวจึงอาจนำมาใช้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือคนวิกลจริต และไม่ว่าบุคคลนั้นจะยังไม่ได้กระทำความผิดหรือได้กระทำความผิดแล้ว แต่มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต

** มาตรา 48 บัญญัติว่าถ้าศาลเห็นว่าการปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษตามมาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้

³⁶ จิตติ ดิงส์ภักดิ์. กฎหมายอาญาภาค 1, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536) หน้า 1043.

ซึ่งมาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 49 นี้ ผู้เขียนขอใช้แผนภูมิประกอบเพื่อความสะดวกแก่การทำความเข้าใจ
ใจ ดังนี้

แผนภูมิมาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49

จากแผนภูมิ เมื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องจากการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ* เข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาลแล้ว ศาลมีคำพิพากษา ลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษ และมีคำสั่งห้ามเสพยาเสพติดให้โทษภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษหรือ วันปล่อยตัวเพราะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ อันเป็นระบบสมัครใจบำบัดรักษา กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องจากการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษไปรับการบำบัดรักษาด้วยตนเองด้วยความสมัครใจ ก่อนถ้าเขาไม่สามารถไปรับการบำบัดรักษาให้หายขาดได้อาจจะเป็นเพราะไม่ได้รับการบำบัดรักษาอย่างถูกวิธีครบขั้นตอน ทำให้ต้องหันกลับเข้าไปเสพยาเสพติดให้โทษซ้ำอีกมาตรา 49 วรรคสองได้บัญญัติให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวไปคุมไว้ในสถานพยาบาลเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปี เพื่อรับการบำบัดรักษาแบบบังคับบำบัดรักษา ซึ่งการคุมตัวไว้ในกรณีตามมาตรา 49 วรรคสองนี้ เป็นการนำตัวมาบำบัดรักษาทั้งทางกายและทางใจโดยวิธีการทางการแพทย์ เพื่อให้ผู้นั้นหายขาดจากการติดยาเสพติดให้โทษ สามารถกลับคืนสู่สังคมโดยปกติและเลิกเสพยาเสพติดให้โทษ³⁷

ในการบำบัดรักษาหากปรากฏว่าร่างกายไม่มีความต้องการยาเสพติดให้โทษและจิตใจมีภูมิคุ้มกันพอสมควรแล้ว ก็อาจจะให้เข้าสู่สังคมเพื่อทดสอบความเข้มแข็งของจิตใจว่าสามารถเลิกเสพยาเสพติดให้โทษได้อย่างแน่นอนแล้ว ศาลอาจยกเลิกคำสั่งให้ส่งไปคุมตัวยังสถานพยาบาลได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้

* หมายถึง ผู้ติดยาเสพติดให้โทษซึ่งกระทำความผิดอาญา

³⁷ กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด, รายงานการสัมมนาเรื่อง การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยและแนวทางแก้ไขปัญหามหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน วันที่ 4-5 มิถุนายน 2534 เสนอที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์) หน้า 88-89.

ครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลสั่งก็ได้ เนื่องจากไม่ใช้โทษ แต่เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย เมื่อผู้นั้นไม่มีสภาพที่เป็นอันตรายต่อสังคมแล้ว การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็ควรยกเลิกได้³⁸

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 ได้กำหนดมาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การบังคับบำบัดรักษานชั้นแรก โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 49 วรรคแรก ดังนี้

"ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพยาสุราเป็นอาชญา หรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพยาสุรา ยาเสพติดให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือวันปล่อยตัว เพราะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษก็ได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าว ได้เปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษสมัครใจบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดให้โทษด้วยตนเองก่อน โดยบัญญัติให้ศาลาชัดลพินิจบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดให้โทษบำบัดรักษาอาการติดยาให้โทษในชั้นแรก โดยสั่งห้ามผู้นั้นเสพยาเสพติดให้โทษภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษหรือวันปล่อยตัว เพราะรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษก็ได้ ปัจจุบันระบบสมัครใจบำบัดรักษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

2. การบังคับบำบัดรักษานชั้นที่สอง ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 49 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ดังนี้

³⁸ กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย สำนักงานอัยการสูงสุด "การชี้กฎหมายป้องกันอาชญากรรม", เอกสารประชาสัมพันธ์ลำดับที่ 4/2536, หน้า 5 (อัตสาเนา).

"ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวในวรรคแรกไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งให้ส่งตัวไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าว การที่ศาลมีคำสั่งห้ามเสพยาเสพติดให้โทษแล้วผู้ที่ถูกศาลสั่งห้ามเสพยาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ศาลกำหนดศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งผู้ฝ่าฝืนไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลได้เป็นเวลาที่ศาลกำหนดแต่ไม่เกิน 2 ปี คำสั่งศาลที่สั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ถือเป็นคำสั่งบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่มุ่งแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นหลบหนีออกจากสถานพยาบาล ผู้หลบหนีมีความผิดทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 195 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

อย่างไรก็ตามการนำมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวมาใช้ จำต้องดำเนินการรุดผ่านกระบวนการพิจารณาทางศาลเป็นสำคัญ

8. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะเวลายันสั้น ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการป้องกันปัญหาอันเกิดจากการลงโทษจำคุกในระยะเวลายันสั้นซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่อาจปรับตัวเข้ากับสังคมได้ สำหรับกรณีเสพยาเสพติดให้โทษ นับได้ว่าเป็นการกระทำผิดอย่างหนึ่ง หรือกรณีผู้ติดยาเสพติดให้โทษก่อความผิดซึ่งเป็นโทษครั้งแรกและได้รับโทษจำคุกในระยะเวลายันไม่เกิน 2 ปี ศาลย่อมนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 มาใช้บังคับได้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากความที่บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา 56 ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษเมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิตนิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของ

ผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปราณีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไป เพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้ออกกำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อดังต่อไปนี้

(1) ให้นำรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราวเพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้นำฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้นำละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติดังอื่นอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้นำรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไข พื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก

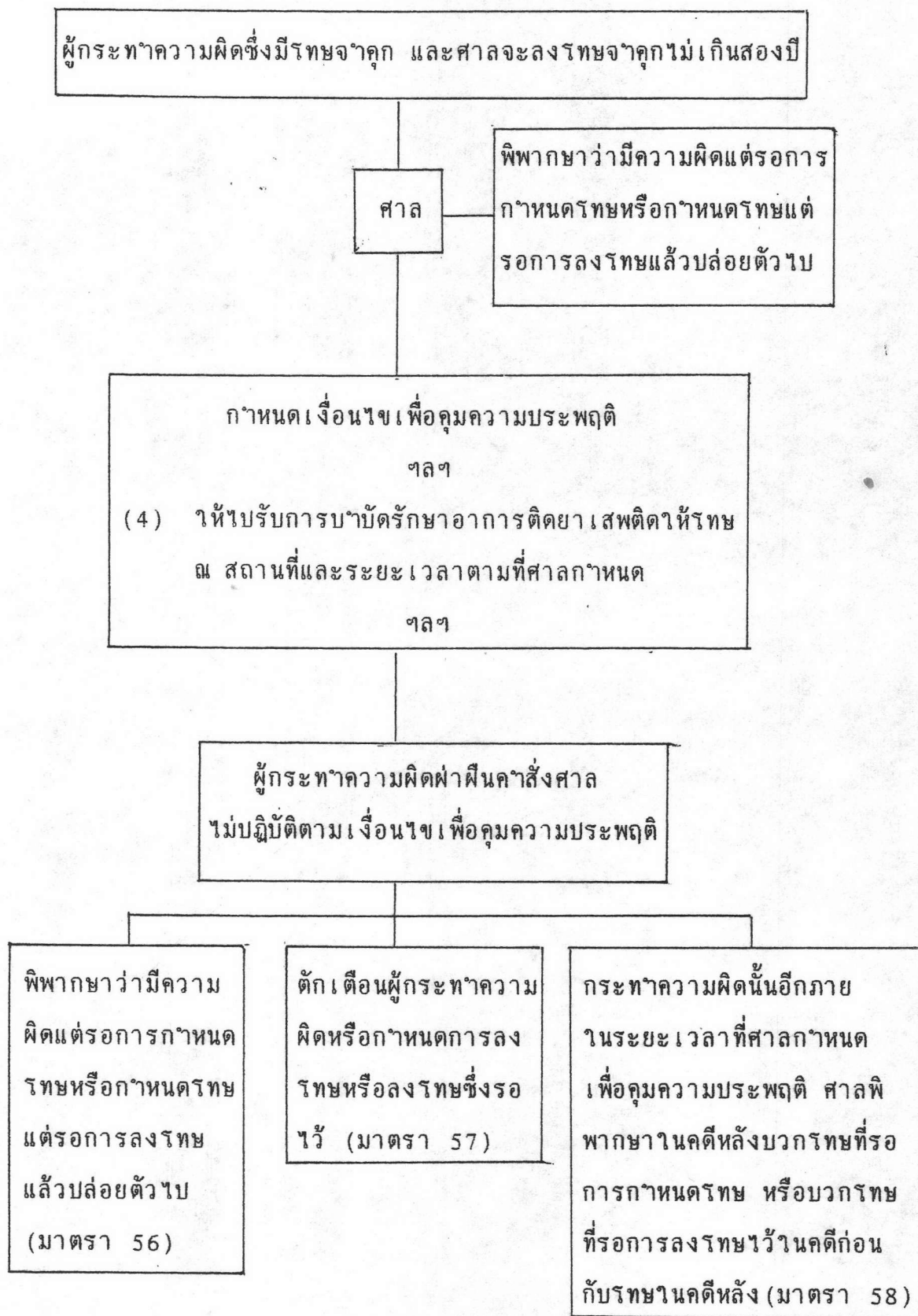
เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่าพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขข้อใดตามที่กล่าวในวรรคก่อนที่ศาลยังมิได้กำหนดไว้เพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้"

หลักเกณฑ์ข้างต้น แยกพิจารณาได้ดังนี้

- (1) ต้อง เป็นกรณีที่ได้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก
- (2) ต้องไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือ แม้ปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดย ประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (3) ในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี
- (4) ศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การ ศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิตนิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือ สภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปราณี
- (5) ศาลจะพิพากษาว่าผู้ที่มีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือรอ การลงโทษแล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาโดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครอง ความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

ซึ่งบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 นี้ถือได้ว่าเป็นมาตรการ แก่ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษประการหนึ่ง ผู้เขียนขอใช้แผนภูมิประกอบเพื่อสะดวก แก่การทำความเข้าใจดังนี้

แผนภูมิมาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

จากแผนภูมิ เมื่อนำตัวผู้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก* เข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาลแล้ว ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี โดยพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินักโทษเสพติดาให้โทษ ตามมาตรา 56(4) ให้ใบรับการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดาให้โทษ ณ สถานที่และระยะเวลาที่ศาลกำหนด อันเป็นวิธีการบังคับบำบัดรักษาวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นดุลยพินิจของศาลในกรณีที่จะพิพากษาว่ามีความผิด แต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวใบเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติดังกล่าว หากผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจเรียกตัวผู้นั้นมาตักเตือน หรือกำหนดการลงโทษซึ่งรอไว้ได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 57 และกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดนั้นอีก ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินักโทษ เช่น หันกลับไปเสพยาเสพติดาให้โทษชนิดเดียวกันนั้นอีก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 บัญญัติให้ศาลที่พิพากษาคดีหลังกำหนดโทษที่รอการกำหนดโทษไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง หรือบวกโทษที่รอการลงโทษไว้ในคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีหลัง แล้วแต่กรณี ซึ่งมาตรการนี้จะไม่นำมาใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดาให้โทษได้บัญญัติถึงกรณีนี้ไว้โดยเฉพาะแล้ว uly ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้นอีกกึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกับการกระทำความผิดในคดีก่อน³⁹ เช่นกระทำผิดฐานเสพเฮโรอีนในคดีก่อน

* หมายถึง ผู้กระทำความผิดอาญา และหรือผู้กระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดาให้โทษซึ่งศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี

³⁹ พระราชบัญญัติยาเสพติดาให้โทษ พ.ศ. 2522, มาตรา 97.

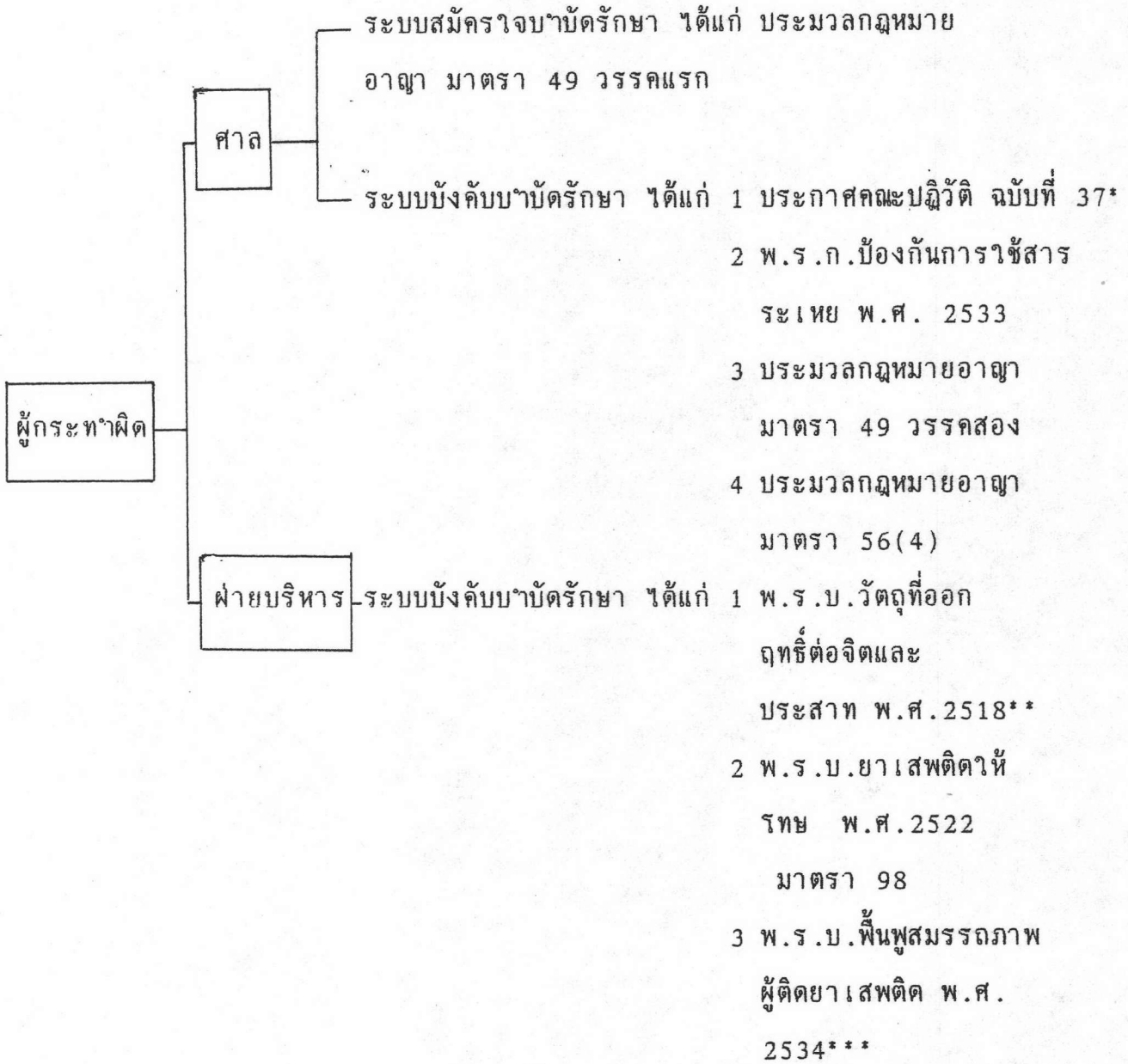
แล้วฝ่าฝืนคำสั่งศาลไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ รอคยกระทำ ความผิดฐานเสพยาเสพติด เป็นต้น แต่ศาลอาจพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 อีกทั้งได้ซึ่งแตกต่างจากมาตรการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 กล่าวคือศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพยาเสพติดให้โทษ ภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษ หรือวันปล่อยตัว เพราะรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษ และภายหลังที่ศาลมีคำสั่งห้ามเสพยาแล้ว ผู้ที่ถูกศาลสั่งห้ามเสพยาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ศาลกำหนด ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งผู้นั้นไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลได้เป็นเวลา ที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกิน 2 ปี หากปรากฏว่าผู้นั้นหลบหนีจากสถานพยาบาล ผู้หลบหนีมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 195 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การใช้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวต่อผู้ติดยาเสพติดให้โทษนับได้ว่าเป็นการนำระบบบังคับบำบัดรักษาโดยผ่านกระบวนการพิจารณาทางศาลมาใช้บังคับบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติโดยเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้กลับตัว เป็นคนดีไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดให้โทษอีก แต่ในทางปฏิบัติวิธีการควบคุมความประพฤติไม่สามารถแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษได้อย่างแท้จริง เพราะผู้ติดยาเสพติดให้โทษส่วนใหญ่มิได้อยู่รับการบำบัดรักษาจนครบทุกขั้นตอน เมื่อได้รับการปล่อยตัวไปขณะที่อาการติดยาเสพติดให้โทษยังคงมีอยู่ ทำให้ผู้นั้นมีโอกาสมหวนกลับไปเสพยาเสพติดให้โทษอีก และปัจจุบัน ยังไม่มีสถานพยาบาลสำหรับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยตรงเพื่อบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (4) หากได้มีการจัดตั้งสถานพยาบาลดังกล่าวแล้ว เจ้าพนักงานจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ติดยาเสพติดให้โทษในระหว่างรับการบำบัดรักษา ถ้าผู้นั้นหลบหนีจากสถานพยาบาล ผู้หลบหนีมีความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 ซึ่งแตกต่างจากการหลบหนีจากสถานพยาบาลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49

โดยสรุป การใช้มาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษา และแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษ มี 2 รูปแบบคือ การใช้มาตรการทางกฎหมายโดยผ่านกระบวนการพิจารณาทางศาล และการใช้มาตรการทางกฎหมายโดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาทางศาล (ฝ่ายบริหาร) ซึ่งมาตรการทางกฎหมายไทย ที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษนี้ ผู้เขียนขอชี้แจงเพื่อสะดวกแก่การทำความเข้าใจดังนี้

แผนภูมิมาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไข

ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ

* ปัจจุบัน มิได้นำมาใช้บังคับ เพราะมีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กำหนดมาตรการในการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาแล้ว

** ปัจจุบัน มิได้นำมาใช้บังคับ เพราะมีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กำหนดมาตรการในการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแล้ว

*** ปัจจุบัน มิได้นำมาใช้บังคับ เพราะยังไม่มี การจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษมาบังคับใช้แก่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ

1. การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ
 วิธีการเพื่อความปลอดภัย มีแนวความคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีป้องกันสังคม (Social Defense Theory) ทั้งนี้เพราะสภาพบังคับทางอาญานเรื่องโทษมุ่งที่จะปราบปรามการกระทำผิด และแก้แค้นทดแทนโดยเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่วิธีการปราบปรามแต่เพียงอย่างเดียวโดยการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษไม่เป็นการเพียงพอที่จะป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ เพราะบุคคลบางประเภทมีการกระทำหรือมีพฤติกรรมบางอย่างที่ยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นความผิดต่อกฎหมาย แต่ลักษณะของบุคคลนั้นหรือพฤติกรรมนั้นมีสภาพที่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งหากปล่อยให้บุคคลนั้นอยู่ในสังคมต่อไปอาจนำมาซึ่งการกระทำผิดได้ ดังนั้น จึงควรกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้ความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมเกิดขึ้นหรือมิให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต

วิธีการเพื่อความปลอดภัย⁴⁰ หมายถึง มาตรการทางกฎหมายอาญาที่รัฐใช้กับบุคคลซึ่งมีสภาพหรือพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อควบคุมมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดกฎหมายอาญา ทั้งนี้โดยมุ่งประสงค์เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำผิด มาตรการดังกล่าวจึงอาจนำมาใช้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดได้แม้ว่าบุคคลนั้นจะยังไม่ได้กระทำความผิด หรือได้กระทำความผิดแล้ว แต่มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต

วิธีการเพื่อความปลอดภัยในประเทศไทยมีมาช้านานแล้ว แต่มีความเป็นมาอย่างไรไม่ปรากฏมากนัก เพราะการบัญญัติกฎหมายก่อนการนำใช้

⁴⁰ ณรงค์ ใจหาญ, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคหนึ่งว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นราการพิมพ์, พ.ศ. 2534), หน้า 94.

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้แยกลักษณะของวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้โดยเฉพาะ การที่จะทราบว่ากฎหมายฉบับใดใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ๆ ว่ามีแนวคิดในการป้องกันบุคคลไม่ให้ก่อความไม่สงบให้กับสังคมหรือไม่ หากมีมาตรการใด ๆ ที่นำมาใช้เพื่อป้องกันสังคมไม่ให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น หรือผู้ที่เคยกระทำความผิดมาแล้วต่อไปไม่ให้กระทำความผิดอีก มาตรการนั้นก็คือวิธีการเพื่อความปลอดภัย

สำหรับประเทศไทยก่อนนำประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติของกฎหมายหลายฉบับที่พอจะพิจารณาว่าเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย เช่น ประกาศว่าด้วยการเสพสุราในวันสงกรานต์ จ.ศ. 1219 ประกาศให้ผู้เป็นเจ้าของคนบ้าให้ระวังคนบ้า จ.ศ. 1221 และพระราชบัญญัติตัดสินคนจรจัดและคนที่เคยต้องโทษมาหลายครั้ง ร.ศ. 127 เป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติในกฎหมายเหล่านี้มีลักษณะเป็นกฎหมายที่ป้องกันภัย และปฏิบัติต่อผู้ที่น่าจะมีสภาพเป็นอันตรายต่อสังคม มิให้กระทำผิดอันเป็นการป้องกันภัยไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการป้องกันไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สังคมอยู่ได้โดยความสงบเรียบร้อยอันเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างหนึ่ง ดังนั้นวิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงพึงเล็งเฉพาะสภาพในตัวบุคคลที่น่าจะเป็นภัยแก่ผู้อื่น โดยไม่ได้คำนึงถึงจิตใจอันชั่วร้ายของเขา ถึงแม้จะเป็นเด็กหรือคนวิกลจริตก็ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้⁴¹

2. การแบ่งแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย

การแบ่งแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยออกจากกันเนื่องมาจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการที่ใช้ป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดที่พึงเล็งเฉพาะบุคคล ซึ่งใช้วิธีการลงโทษที่ไม่ได้ผลเพียงพอ เช่น การลงโทษผู้ติดยาเสพติดให้โทษอาจมีกำหนดระยะเวลาจำกัดสั้นเกินไปไม่สามารถตัดนิสัยของผู้ต้องโทษได้ และการลงโทษจะกระทำได้อต่อเมื่อได้มีการกระทำความ

⁴¹ จิตติ ดิงศรัทีย, กฎหมายอาญาภาค 1, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536) หน้า 1029.

ผิดขึ้นแล้ว แต่พฤติการณ์ที่น่ากลัวอันตรายก่อนที่จะมีการกระทำผิดนั้นไม่สามารถที่จะลงโทษได้ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพื่อปฏิบัติต่อผู้ที่น่าจะมีสภาพเป็นอันตรายหรือน่าจะกระทำผิดขึ้นในอนาคต

ระบบกฎหมายอาญาสมัยใหม่มีวัตถุประสงค์สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่⁴²

1. เพื่อนำบุคคลที่เป็นภัยออกจากสังคม หรือเพื่อป้องกันให้สังคมปลอดภัย
2. เพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดคนอื่นมาเอาเยี่ยงอย่าง
3. เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีโดยสังคมเป็นผู้ช่วยเหลือและอาศัยวิธีการต่างๆ เช่น การให้การศึกษ การฝึกหัดอาชีพ เป็นต้น

และเพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงมีแนวคิดในเรื่องวิธีการบังคับตามกฎหมายอาญาแยกออกได้เป็น 2 แนวดังนี้⁴³

1. ระบบผสม (Unitary system of punishment) คือ การลงโทษผู้กระทำความผิดควรกระทำไปพร้อม ๆ กับการแก้ไขให้เขากลับตัวเป็นคนดี และควรใช้นโยบายของอาชญาวิทยา ทัณฑวิทยามาสผสมผสานกัน บังคับใช้แก่ผู้กระทำผิดพร้อมกันไปที่เดียว ระบบนี้ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา
2. ระบบคู่ (Dual system of punishment) เห็นว่าควรแยกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญารองเรื่องโทษออกจากวิธีการเพื่อความ

⁴² ชาญวิทย์ ยอดมณี, วิธีการเพื่อความปลอดภัย : แนวความคิดและข้อสังเกตบางประการ, ในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย.

(กรุงเทพฯ : กองคดีวิธีการเพื่อความปลอดภัย กรมอัยการ, 2533), หน้า 75.

⁴³ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, "ร่างประมวลกฎหมายอาญาเปรียบเทียบว่าด้วยโทษและทฤษฎีการลงโทษ", วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3 (มกราคม - เมษายน 2520) : 50.

ปลอดภัย โดยในเรื่องโทษจะรองรับทฤษฎีการลงโทษตามหลักทัณฑ์โทษ และ เรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยจะรองรับทฤษฎีป้องกันสังคม และการแก้ไขให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี กฎหมายอาญาที่ใช้ในระบบนี้ ได้แก่ประมวลกฎหมายอาญานอร์เวย์ ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน และประมวลกฎหมายอาญาของไทย เป็นต้น

3. วิธีการเพื่อความปลอดภัยเปรียบเทียบกับโทษ

วิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษต่างมีสภาพบังคับ (Sanction) ในทางกฎหมายอาญา โดยมาตรการทั้งสองถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายอาญาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษมีลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันดังนี้⁴⁴

1. ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

วิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษ ใช้หลัก Nullum crimen, nulla poena sine lege ร่วมกัน จะนำมาใช้กับบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ และต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษมาใช้ ต้องให้ศาลเป็นผู้กำหนด อาจจะนำมาใช้ได้ต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว สำหรับการออกโทษอาจใช้กับวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้เช่นเดียวกับโทษ

2. ลักษณะที่แตกต่างกัน

1. การลงโทษนั้นคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำผิด แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้กระทำผิด โดยคำนึงถึง

⁴⁴ รกเมน ภัทรภิมย์, "คำบรรยายประมวลกฎหมายอาญาลักษณะวิธีการเพื่อความปลอดภัย," วารสารอัยการ, 14 (กันยายน 2534): 47-49. 2534) หน้า 47-49.

ลักษณะหรือสภาพของบุคคล หรือสิ่งของที่เรียกว่า "สภาพที่เป็นอันตราย" (etat dangerous)

2. การลงโทษเป็นการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความลำบาก แต่การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ไม่ประสงค์จะให้ได้ความลำบาก วิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพิ่มเติมจากโทษหรือใช้แทนโทษ เมื่อสภาพของผู้นั้น ไม่จำเป็นต้องลงโทษ จึงไม่เป็นการทำให้ลำบาก หรือทำให้ได้รับทุกข์
3. การลงโทษจะทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นการเสื่อมเสียเกียรติ แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยหลักแล้วไม่ถือว่าเป็นการเสื่อมเสียเกียรติแต่อย่างใด
4. การลงโทษกำหนดตามสัดส่วนของความผิด ส่วนมากจะมีระยะเวลาสั้น แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นตรงข้าม คุกมากจะใช้เวลาานกว่าและไม่ได้กำหนดตามความหนักเบาแห่งความผิด แต่ขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอันตรายของผู้กระทำผิด
5. การลงโทษมีลักษณะเป็นการกำหนดไว้ตายตัวล่วงหน้าแต่ วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่มีลักษณะกำหนดตายตัว คุกผู้บัญญัติกฎหมายหรือผู้พิพากษาไม่อาจกำหนดเวลาที่ผู้กระทำผิดจะแก้ไขกลับตัวได้ล่วงหน้า เพราะการกลับตัวขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอันตรายนั้นหมดไปแล้วหรือยัง
6. คำพิพากษาที่ให้ลงโทษจะต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพที่เป็นอันตรายของผู้กระทำผิด
7. หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังไม่ใช้กับวิธีการเพื่อความปลอดภัย
8. คุกที่สภาพที่เป็นอันตรายของผู้กระทำผิดอาจมีอยู่หลังจากคดีขาดอายุความแล้ว ดังนั้น อายุความที่เกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงไม่เหมือนกัน
9. นิรโทษกรรมมักไม่ใช้กับวิธีการเพื่อความปลอดภัย
10. การลบล้างมลทิน (Rehabilitation) ไม่ใช้กับวิธีการเพื่อความปลอดภัย

11. การรอกการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่มี
เหมือนการรอกการลงโทษ
12. เหตุบรรเทาการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่มี
13. หลักเรื่องการไม่ลงโทษความผิดซ้อน ไม่ใช้กับวิธีการเพื่อ
ความปลอดภัย
14. โทษจะลงก่อนคำพิพากษาถึงที่สุดไม่ได้ แต่วิธีการเพื่อ
ความปลอดภัยบางอย่างอาจบังคับได้แม้คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด เช่นการให้การ
ศึกษาแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์
15. การลงโทษศาลเป็นผู้กำหนด ส่วนวิธีการเพื่อความปลอด
ภัยอาจมีได้ตามกฎหมายอื่น ครอบคลุมอำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารสั่งให้วิธีการ
เพื่อความปลอดภัยบางชนิดได้

4. การบังคับใช้โทษแก่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ

รัฐบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุม
พฤติกรรม ของมนุษย์อันมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่น
คงปลอดภัยโดยส่วนรวมของประชาชน เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ปฏิกิริยาของ
คนในสังคมที่เกิดตอบโต้การกระทำผิดจะมี 2 อย่าง⁴⁵ ได้แก่ การปราบ
ปรามคือการเอาตัวมาลงโทษ และการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้น โดยเอา
ตัวมาบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย แต่การลงโทษผู้กระทำผิดแต่เพียงอย่าง
เดียวไม่สามารถที่จะคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมได้อย่างเด็ดขาด โดย
เฉพาะผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ถือว่ามีสภาพที่เป็นอันตรายอยู่
ตลอดเวลาและสามารถกระทำผิดกฎหมายอาญาได้ง่ายกว่าบุคคลปกติทั่วไป ดังนั้น
กฎหมายจึงได้กำหนดมาตรการในการป้องกันการกระทำผิดโดยใช้วิธีการเพื่อ

⁴⁵ รกเมน ภัทรภิรมย์, "แผนนโยบายของสำนักงานอัยการสูงสุด
ในการดำเนินคดีใช้วิธีเพื่อความปลอดภัย", วารสารอัยการ, 14 (กันยายน
2534) : 34.

ความปลอดภัยควบคู่กับการลงโทษ เพื่อให้เกิดผลในการระงับและปราบปรามการกระทำผิดอันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคมในที่สุด ดังจะเห็นได้จากมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษ จะกำหนดโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อใช้บังคับให้เหมาะสมแก่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ซึ่งเปรียบเสมือนผู้ป่วยเป็นโรคชนิดหนึ่งที่ไม่มีสันดานเป็นอาชญากรมาก่อน หากแต่มีสภาพที่เป็นอันตรายต่อสังคมที่อาจก่ออาชญากรรมได้ทุกรูปแบบ เช่น การลักทรัพย์ การชิงทรัพย์ การปล้นทรัพย์ ฯลฯ เนื่องจากความต้องการเสพยาเสพติดให้โทษทำให้ต้องหาค่าใช้จ่ายในการซื้อหาเสพติดให้โทษด้วยการกระทำผิดกฎหมายอาญาได้ง่าย

โทษเป็นวิธีการบังคับทางอาญาที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดและก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งด้วย เช่น การชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น Grotius ได้ให้ความหมายของโทษว่า หมายถึง ผลร้ายที่ผู้กระทำได้รับเนื่องจากผลร้ายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น (*Malum passionis quod infligitur obmalum actions*) นอกจากนี้มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของ "โทษทางอาญา" ดังนี้⁴⁶

ศาสตราจารย์ H.L.A. Hart นักปราชญ์กฎหมายอังกฤษในสมัยปัจจุบันได้ให้คำนิยามว่า โทษจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) ต้องก่อให้เกิดความเจ็บปวด (pain) หรือผลอื่นที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ (unpleasant)
- 2) ต้องใช้เพื่อตอบแทนความผิด
- 3) ต้องลงแก่ผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด
- 4) ต้องเป็นวิธีการซึ่งบุคคลอื่นนอกจากผู้กระทำความผิดมาใช้ และ
- 5) ต้องกำหนดโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายให้อำนาจเพื่อตอบแทนการกระทำผิด

⁴⁶ ณรงค์ ใจหาญ, คำบรรยายกฎหมายอาญาภาคหนึ่งว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, หน้า 1-2.

ศาสตราจารย์ Johannes Andenaes ได้ให้นิยามว่า โทษจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ต้องเป็นผลร้ายที่รัฐนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิด 2) การลงโทษจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการกระทำความผิดต่อกฎหมายและเป็นการตอบแทนเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเข้าใจว่าโทษเป็นผลร้ายที่ตนได้รับ จากการกระทำความผิด และศาสตราจารย์ ALF ROSS ได้ให้ความหมายของ "โทษ" ว่าเป็นการตอบสนองทางสังคม และเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายโดยผู้มีอำนาจกำหนด

การศึกษาเรื่องโทษนี้เป็นเรื่องของวิชาทัณฑวิทยา ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาถึงวิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วย

โทษ มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. โทษต้องใช้เสมอภาคกับทุกคน กล่าวคือ โทษย่อมใช้แก่บุคคลผู้กระทำความผิดทุกคนและเสมอหน้ากัน แต่มิได้หมายความว่าบุคคลที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันแล้วจะต้องได้รับโทษเท่ากัน ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ความร้ายแรงของความผิดหรือพฤติกรรมแห่งการกระทำ เพราะเป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดโดยคำนึงถึงพฤติการณ์หรือความร้ายแรงแห่งความผิดเป็นรายคดีไป ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้

2. โทษเป็นการเฉพาะตัวบุคคลผู้ร่วมกระทำความผิดโดยตรงเท่านั้น ที่จะได้รับโทษทางอาญาจะไม่มีตกทอดไปยังทายาทดัง เช่นสิทธิและหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินตามกฎหมายมรดก เมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายโทษจึงเป็นอันระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(1) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 เว้นแต่มีกฎหมายพิเศษบางประเภทกำหนดให้บุคคลบางจำพวกที่มีฐานะเกี่ยวข้องกับผู้ถูกกระทำความผิดจะต้องรับผิดชอบทางอาญาอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น (vicarious liability) เช่น นายจ้างตามพระราชบัญญัติมาตราข้าง ตวง วัด พ.ศ. 2466 มาตรา 33 ให้ถือว่านายจ้างเป็นตัวการในความผิดตามมาตรา 29 ถึงมาตรา 32 ที่ลูกจ้างได้กระทำเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง หรือเจ้าของเรือ ตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่าน

น้ำไทย พ.ศ. 2456 มาตรา 298 ต้องรับผิดชอบในโทษปรับแทนผู้กระทำผิดซึ่งเป็นรายเรือ ต้นกล ต้นหล หรือลูกเรือ กระทำผิดมาตรา 299 และหลบหนีไปยังจับตัวไม่ได้ เป็นต้น

3. โทษต้องเป็นไปตามกฎหมาย กล่าว คือ ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นมิใช่โทษ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่า ไม่มีกฎหมาย ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ (nulla poena sine lege) และศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจกำหนดโทษอาญาโดยทำเป็นคำพิพากษา

สำหรับการลงโทษ มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย ดังนี้

1. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) ทฤษฎีนี้ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดีอย่างไรอย่างหนึ่ง ใน 3 ประการ ที่จะทำให้อาชญากรรมลดลงคือ⁴⁷

1.1 การลงโทษจะมีผลยับยั้งมิให้มีการกระทำผิดอาญา (deterrence) โดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งแก่ผู้กระทำผิดและแก่บุคคลทั่วไป

1.2 การลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (refomative effect) และฟื้นฟูผู้กระทำผิด (rehabilitative effect) โดยทำให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่จะเชื่อฟัง และไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

1.3 การลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำผิด (incapacitive effect) โดยการลงโทษจากผู้กระทำผิดไม่ให้มีโอกาสด่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10-11.

ตามทฤษฎีอรรถประโยชน์สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผลดีในข้อ 1.2 มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดโดยตรง และมุ่งเน้นที่การบำบัดรักษา (treatment) แทนการลงโทษเพื่อให้ได้รับการจับกุมตราบ (punishment) โดยเสนอแนวทางในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดดังนี้⁴⁸

(1) แยกประเภทนักโทษ เพื่อการแก้ไขให้เหมาะสมกับลักษณะของนักโทษแต่ละราย

(2) พยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้น และใช้วิธีการอื่นแทน เช่น กักขัง รอกการลงโทษ หรือปรับ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการลงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้นนั้น นอกจากจะไม่เกิดผลเป็นการแก้ไขเพราะมีเวลาน้อยแล้วยังก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้ต้องโทษ เพราะว่าถูกตราหน้าว่าเป็นคนคุกมาก่อน

(3) ใช้วิธีปลดปล่อยผู้ต้องโทษซึ่งได้รับการแก้ไขแล้วก่อนครบกำหนดเวลาในคำพิพากษา เช่น การพักการลงโทษ (parole) เป็นต้น

(4) กำหนดวิธีการแก้ไขปรับปรุงผู้ต้องโทษขณะอยู่ในเรือนจำ เช่น ฝึกหัดอาชีพ อบรมทางการศึกษาและศีลธรรม หรือให้การรักษาพยาบาลแก่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ หรือผู้ติดสุรา เพื่อแก้ไขจิตใจผู้นั้นให้มีทัศนคติที่สอดคล้องกับบทสัจของสังคมเมื่อออกจากเรือนจำ เป็นต้น

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

2. ทฤษฎีป้องกันสังคม (Social Defense Theory)⁴⁹

ทฤษฎีนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดความแน่ใจในความปลอดภัยของชีวิต ทรัพย์สิน และชื่อเสียง เพราะการกระทำความผิดบางอย่างสังคมไม่อาจป้องกันอันตรายจากบุคคลที่มีสภาพอันตรายเช่นนั้นด้วยการลงโทษได้ เช่น ผู้กระทำความผิดติดนิสัย ผู้กระทำความผิดโดยอาศัยโอกาสหรืออาชีพ หรือวิชาชีพ ผู้ติดยาเสพติด ไร้โทษ ผู้วิกลจริต เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากการลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องให้มีความเหมาะสมกับความรู้สึกผิดชอบของผู้กระทำผิด ดังนั้นจึงต้องศึกษาถึงสภาพอันตรายของผู้กระทำผิด (Dangerous of offenders) ซึ่งออกมาในรูปของมาตรการป้องกัน (Preventive measure) และต่อมาได้พัฒนาไปสู่มาตรการป้องกันก่อนการกระทำผิด (Ante delictum) เช่นการเรียกประกันทัณฑ์บน เป็นต้น อันเป็นผลให้แนวความคิดในเรื่องนี้ถูกโต้แย้งเป็นอย่างมาก ในที่สุดที่ประชุมของสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1948 ได้มีมติในเรื่องการป้องกันสังคมว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรม และแก้ไขผู้กระทำผิดโดยได้เพิ่มเติมความคิดหลักขึ้นมาอีกประการหนึ่งจากแนวความคิดเดิมที่มุ่ง เฉพาะการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีป้องกันสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันคุ้มครองสังคม และป้องกันสิทธิส่วนบุคคลมิให้ถูกทำร้าย ทั้งยังเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูให้อาชญากรกลับตัว เป็นพลเมืองดีต่อไป

ตามทฤษฎีป้องกันสังคมนี้สามารถนำมาใช้ป้องกันอันตรายอันอาจเกิดจากผู้ติดยาเสพติดไร้โทษได้ด้วยการแก้ไขเยียวยาตลอดจนแก้ไขปรับปรุงผู้ติดยาเสพติดไร้โทษให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติสุขต่อไป

⁴⁹ สุนัย จันทรตรี, "การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพบางอย่างตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 50", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาค วิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2535), หน้า 23.

ปัจจุบันแนวความคิดของทฤษฎีป้องกันสังคมมีดังนี้

- (1) ทฤษฎีนี้ถือหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสังคม* มากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิด
- (2) วัตถุประสงค์ของการป้องกันสังคม คือ การวางระบบควบคุมเพื่อคุ้มครองสังคม การวางเงื่อนไขและการกำหนดโทษโดยมีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดโดยเคลื่อนย้าย หรือแยกผู้กระทำผิด หรือโดยการเยียวยาและการให้การศึกษา
- (3) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีจุดหมายเพื่อสร้างสรรค์ผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีกลับเข้าสู่สังคมได้
- (4) การให้ผู้กระทำผิดได้ปรับปรุงตัวในสังคม ต้องอยู่บนพื้นฐานของความคิดในเรื่องมนุษยนิยมของกฎหมายที่มุ่งฟื้นฟูความมั่นใจ และความรับผิดชอบของตัวผู้กระทำผิด ตลอดทั้งพัฒนาค่านิยมอันดีงามมาให้เกิดขึ้น
- (5) การนำบุคคลกลับเข้าสู่สังคมใหม่ ควรตั้งอยู่บนรากฐานของหลักมนุษยธรรม โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของอาชญากรรม และบุคลิกภาพของผู้กระทำผิด

3. ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory)

การบังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดโดยการทำให้วัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของกฎหมาย มีสภาพบังคับอย่างจริงจังเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลร้าย รวมทั้งเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งสภาพบังคับนี้อาจเป็นสภาพบังคับทางอาญา หรือสภาพบังคับ

* การป้องกันสังคม อาจเป็นการป้องกันทั่วไป (prevention general) หรืออาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (prevention special) ก็ได้ (บรรณาคู จิตติ ดิงศรัทธี, กฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536) หน้า 11.

ทางแพ่ง หรือสภาพบังคับทางปกครองก็ได้ ดังนั้นเมื่อมีความผิดเกิดขึ้นจึงต้องมีการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดอันเป็นมาตรการที่จำเป็นสภาพบังคับของกฎหมายที่สามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมเกิดประโยชน์ ประหยัดและเป็นธรรมมากที่สุด

ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายมีแนวความคิดที่สำคัญคือ กฎหมายจะมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ได้ดีนั้น จะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เหมาะสม มีเนื้อหาที่ทันสมัย รัดกุม และไม่ขัดต่อพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์, กฎหมายต้องมีสภาพบังคับที่แน่นอน ชัดเจน องค์กรที่ใช้กฎหมายต้องมีกลไกที่ดี เช่น มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเพียงพอ เจ้าหน้าที่มีความรับผิดชอบสูง และประชาชนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ตลอดจนการลงโทษจะต้องมีความเหมาะสม รวดเร็วและเป็นธรรมต่อผู้ต้องโทษ เป็นต้น

ในการบังคับใช้กฎหมายนั้น Quinney ได้แสดงทัศนคติว่าจะต้องใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติขององค์กร อุดมการณ์แห่งอาชีพ และความคาดหวังของชุมชน ในขณะที่ La Fave ได้ชี้ให้เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายก็คือการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่นั่นเอง⁵⁰ อย่างไรก็ตามการบังคับใช้กฎหมายมีอาจกระทำได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับอุดมการณ์หรือค่านิยมของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ที่ขาดอุดมการณ์และความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาแก่ประชาชนอันเป็นผลให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่

⁵⁰ ัฒณพ ชูบารุง, อาชญาวิทยาและอาชญากรรม, ภาควิชา รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พ.ศ. 2532, หน้า 30.

Germann, Day and Gallati⁵¹ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้กฎหมายว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมและป้องกันความยุ่งเหยิงในสังคม เพื่อพิทักษ์สันติสุขและเป็นการป้องกันชีวิต ทรัพย์สินและเสรีภาพของปัจเจกชน ดังนั้นการกระทำผิดที่คุกคามอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ สวัสดิภาพ และความปลอดภัยของชุมชน จึงเป็นความผิดที่ต้องบังคับใช้กฎหมายเป็นอันดับแรก ถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารที่จะต้องกำหนดนโยบายในการบังคับใช้กฎหมายในขอบอำนาจความรับผิดชอบของตน โดยอาศัยคำแนะนำจากฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายปกครอง อัยการ และศาล และให้ถือเป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนที่จะต้องสนองตอบนโยบายด้วยความฉลาดและมีจุดมุ่งหมาย ฉะนั้นการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้มีสภาพที่เป็นอันตรายต่อสังคมจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารโดยตรง เช่นการนำตัวผู้ติดยาเสพติดให้โทษไปบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นต้น

4. ทฤษฎีอำนาจรัฐ (Police Power Theory)

อำนาจรัฐ (Police Power)⁵² หมายถึงอำนาจการบังคับของรัฐในการดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพโดยทั่วไปของประชาชน

แนวคิดเรื่องอำนาจรัฐเดิมเป็นอำนาจของพระเจ้า โดยผ่านตัวแทนของพระองค์ซึ่งได้แก่บาทหลวงหรือกษัตริย์ ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นความเชื่อในเรื่องอำนาจของพระเจ้าเริ่มเสื่อมลง ดังนั้นแนวความคิดในเรื่องอำนาจรัฐ

⁵¹ A.C. Germann, Frank D-Day, Robert R.J. Gallati. "Introduction to law enforcement and criminal justice", Twenty-Third printing, based on the revised nineteen printing, Springfield, Illinois U.S.A. 1975, p.23.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

จึงเปลี่ยนเป็นอำนาจที่มาจากประชาชนและประชาชนใช้อำนาจดังกล่าวโดยผ่าน
ตัวแทนของตน อำนาจอธิปไตยอาจแบ่งออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร
และอำนาจตุลาการ ประชาชนใช้อำนาจนี้โดยองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชน
คือ สภานิติบัญญัติ รัฐบาล และศาลตามลำดับ การลงโทษโดยรัฐจึงเป็นส่วนหนึ่ง
ของการใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งมาจากปวงชน โดยรัฐจะต้องกระทำเพื่อก่อให้เกิด
ความสงบสุขในบ้านเมือง ซึ่งกระทำโดยองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารกระบวนการ
ยุติธรรม⁵³

อำนาจรัฐในการบัญญัติกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ตลอดจน
กฎเกณฑ์หรือแบบแผนในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมนี้ จะต้องคำนึงถึง
เหตุผลที่ถูกต้อง ซึ่งจะประกอบด้วยบทลงโทษหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้ง
กับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อเป็นประกันให้เกิดความมั่นใจว่าประชาชนจะ
ไม่ถูกรบกวนสิทธิของตน โดยการใช้อำนาจเป็นเครื่องมือ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้
รักษากฎหมายจะต้องปฏิบัติกรให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบและข้อบังคับนั้น ๆ
ด้วย ซึ่งการใช้อำนาจนี้จะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่จำกัดไม่กระทำตามอำเภอใจ
เพราะถ้าปล่อยไว้ให้กระทำตามอำเภอใจแล้ว ในที่สุดรัฐจะใช้อำนาจไปในทาง
คุกคามสิทธิ เสรีภาพ ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชนได้ ดังนั้นการ
ใช้อำนาจของรัฐต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตข้อจำกัดบางประการ ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐ
ธรรมนูญ และต้องมีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐว่ามีการใช้
อำนาจเกินขอบเขตที่อนุญาตให้หรือไม่เพียงใด หลักการตรวจสอบการใช้อำนาจ
ของรัฐที่สำคัญได้แก่ Due process of law*

⁵³ณรงค์ ใจหาญ, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคหนึ่งว่าด้วยโทษและ
วิธีการเพื่อความปลอดภัย, หน้า 5-6.

* เป็นกระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย กล่าวคือ รัฐจะต้อง
เคารพกฎหมาย ผู้ปกครองซึ่งใช้อำนาจรัฐนั้นจะถูกจำกัดอำนาจโดยกฎหมายและ
จะใช้อำนาจได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ จะกระทำการตามอำเภอใจไม่ได้

นอกจากนี้ในส่วนของการใช้อำนาจในการบริหาร รัฐจะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ตลอดจนการจัดให้มีการดำเนินคดี และฟ้องร้องผู้กระทำความผิดเพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย รวมทั้งอำนาจตุลาการก็ต้องจัดให้ห้องพิจารณาคดีพิพากษาเมื่อมีการนำตัวผู้ฝ่าฝืนกฎหมายมาฟ้องร้องยังศาลต่อไป ดังนั้นการนำมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษจึงเป็นไปตามทฤษฎีอำนาจรัฐโดย เฉพาะการดำเนินการกับผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยฝ่ายบริหารใช้อำนาจรัฐจับกุมตัวผู้ติดยาเสพติดให้โทษมาลงโทษ และหรือบำบัดรักษาตลอดจนแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพโดยทั่วไปของประชาชน

โดยสรุป วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นวิธีการทางศาลที่ใช้กับบุคคลที่มีสภาพอันตรายโดยไม่คำนึงถึงจิตใจอันชั่วร้ายของเขา ถึงแม้จะเป็นเด็กหรือคนวิกลจริตก็ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ ซึ่งการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้นั้น อาจนำมาใช้เพิ่มเติมจากโทษหรือจำคุกแทนโทษเป็นระยะเวลาสั้นกว่าโทษก็ได้ขึ้นอยู่กับสภาพที่เป็นอันตรายของผู้ที่กระทำความผิด ทั้งนี้ไม่มีกำหนดความหนักเบาแห่งความผิดและไม่มีลักษณะตายตัวตั้ง เช่นการลงโทษ แม้แต่คดีที่ขาดอายุความแล้วหากยังมีสภาพที่เป็นอันตรายอยู่ก็สามารถนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพที่เป็นอันตรายของผู้กระทำความผิด ดังนั้นการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้ติดยาเสพติดให้โทษจึงมีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด เพื่อบรรลุเป้าหมายประสงค์ในการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ในสภาพเดิมก่อนติดยาเสพติดให้โทษตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นโดยสันติสุข